

Vad innebär "Helhetssyn"?

– Avgörande för integrerad vård eller fåfäng dröm utan praktiska förutsättningar?

I DETTA NUMMER AV SVENSK GERIATRIK tecknar Åke Rundgren ett brett porträtt över utvecklingen av geriatrisk och äldreomsorg i Sverige. Hans skildring visar att vårdssystemet inte är anpassat till att handlägga äldre personer med multipla kroniska sjukdomar. 25 år efter ÅDEL-reformen konstaterar Socialstyrelsen i 2017 års lägesrapport om äldreomsorgen att "En av de stora utmaningarna är fortfarande hur hälso- och sjukvård och socialtjänst samverkar och samordnar insatserna kring den enskilde äldre"¹. År 2016 publicerade Vårdanalys en rapport om det fragmenterade vård- och omsorgssystemet².

Åke Rundgren betonar att multistjuka äldre personer å ena sidan har stort behov av helhetssyn och generalistperspektiv, men konstaterar å andra sidan att "helhetssyn saknas" och att journalsystemen "närmast omöjliggör en helhetssyn".

Frågan är vad som avses med ordet "helhetssyn" (H):

- Vem efterfrågar H: Patienten? Anhöriga? Läkare? Andra vårdyrkesgrupper?
- Vad ingår i begreppet H? Definieras H av patienten ("önskemål") och/eller vårdgivarna ("behov")?
- Har H samma innebörd hos alla inblandade läkare och vårdpersonal eller räcker det att den läkare (och team) patienten valt som sin patientansvariga läkare (PAL) utformar H?
- Beror synen på "önskemål" respektive "behov" av H på hur stenisk – astenisk patienten respektive ansvarig läkare är?
- Föreligger olika H inom landstingens sjukvård och kommunernas omsorg om äldre personer? Har H samma innebörd inom olika landsting och kommuner?
- Hur lång tid tar det att utforma H?
- Bör H kommuniceras mellan olika vårdgivare? Hur bör journalen i så fall utformas för att tydligt illustrera/visualisera H?
- Påverkar utformningen av H den samlade behandlings-/vårdplanen och hur hälsoeffekter bör följas upp över tid?
- Ändras "önskemålet"/"behovet" av H beroende på art, grad och kombinationer av hälsoproblem?

WHO:s definition av "hälsa" från 1948 (se ruta) kan ses som en generisk modell för H, men den är svår att tillämpa i praktisk vård och omsorg. En avgränsning kan vara att tala om "hälsorelaterad helhetssyn". Denna skulle kunna inkludera a) de aktuella symptomen (lidandet), b) art och grad av alla aktuella sjukdomar/skador som har eller kan ha betydelse för hälso-

Vad är Hälsa?

"Hälsa är ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och inte endast frånvaro av sjukdom och svaghet"

(WHO)

situationen, c) bedömd relation mellan symptom och sjukdomar/skador, d) funktionella konsekvenser av sjukdomar/skador (fysiskt, mentalt, socialt etc), e) riskfaktorprofilen, f) den samlade behandlings-/vårdplanen och dess effekter på hälsoutvecklingen över tid, g) patientens (och anhörigas) inställning till bemötande, behandling/vård, service, med mera.

Frågan är om/hur andra aspekter som t ex etnisk och kulturell bakgrund, könsidentitet, uppväxtförhållanden, grundpersonlighet, utbildning, yrkesval, yrkeserfarenheter, familjebildning, vänner, bostad, språk, motivation, självaktning, hopp, mening, salutogenes, religion, spirituella förhållanden och mycket annat bör inkluderas i H?

En avgörande fråga är om en viss struktur på innehåll i och omfattning av H på ett systematiskt sätt kan påverka patienternas hälsoutveckling och prognos på ett positivt sätt.

Mig veterligen finns dock ingen vetenskaplig/empirisk evidens för vad som bör inkluderas i H och hur detta kan/bör förändras beroende på hälsoutvecklingen, t ex vid tillkomst av nya symptom, sjukdomar, komplikationer, etc. Fältet ligger därmed öppet för nydanande patientnära forskning.

Min personliga erfarenhet från kliniskt arbete under många år i alla delar av vårdssystemet är att det inte finns några tecken till H i journalerna. Den textbaserade, dagboksmodellen för journalföring gör att någon H inte kan uppstå.

Ovanstående frågor om helhetssyn har stor betydelse för utformningen av arbetet inom vård-/omsorgssystemet och hur vi kan möta de omfattande problem som föreligger idag och inte minst de ominösa demografiska prognoserna för de kommande 20-30 åren. «

Gunnar Akner

Professor och docent i geriatrisk läkare
akner.gunnar@gmail.com
www.gunnar-akner.se
www.aknerblog.wordpress.com

1. Socialstyrelsen. Vård och omsorg om äldre. Lägesrapport 2017 <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20469/2017-2-2.pdf>

2. Vårdanalys. Samordnad vård och omsorg. En analys av samordningsutmaningar i ett fragmenterat vård- och omsorgssystem. Rapport 2016:1. <http://www.varदानalysis.se/Global/Rapporter%20pdf-filer/2016/Samordnad%20vård%20och%20omsorg.%20En%20analys%20av%20samordningsutmaningar%20i%20ett%20fragmenterat%20vård-%20och%20omsorgssystem.pdf>